

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ КРИЗИ

Осєвич Тетяна

Психологічна готовність до батьківства є інтегральним показником внутрішньої зрілості особистості, здатності до глибокої відповідальності, емпатії, здатності підтримувати й розвивати нове життя. В контексті мирного соціуму вона розглядається як поступовий процес становлення, що охоплює емоційне прийняття майбутньої батьківської ролі, усвідомлення відповідальності, розвиток образу дитини, проєкцію майбутнього, формування індивідуального стилю виховання. У сучасному суспільстві цей процес вже давно перестав бути суто біологічним чи соціально-формальним явищем, і дедалі більше акцент зміщується саме на психологічний вимір готовності до батьківства. Проте в умовах воєнної кризи цей вимір зазнає глибоких трансформацій.

Вивченню соціально-психологічних проблем сучасної сім'ї як малої соціальної групи присвячені роботи О. Бондарчук, І. Ващенко, А. Іващенко, Л. Лепіхова. Т. Титаренко. Сімейні проблеми, конфлікти та методи їх вирішення розглядали такі дослідники як Т. Буленко, Є. Козловська, О. Кляпець, О. Пенькова, Т.Поясок, Л.Слюсар, Р. Федоренко, Т. Яблонська та ін. [1–3].

Мета дослідження полягає у аналізі основних аспектів психологічної готовності до батьківства серед сучасної молоді в умовах воєнної кризи.

Війна як екстремальна форма соціальної нестабільності змінює саме уявлення про безпеку, майбутнє та сенс життя. Втрата передбачуваності, постійна загроза життю, руйнація житлового простору, переміщення, розлука з близькими, смерть рідних або страх за них – усе це чинить тиск на психіку, створюючи потужні бар'єри для природного розвитку репродуктивної мотивації. Психологічна готовність до батьківства в таких умовах не зникає повністю, однак її структура видозмінюється, і основні елементи цієї готовності набувають нових значень. Замість сталого і впевненого очікування народження дитини формується амбівалентна установка -

одночасне прагнення до батьківства і страх перед ним. Молоді люди все частіше відкладають це рішення, обґрунтовуючи його тим, що «не час», «небезпечно», «немає гарантій», «немає стабільності». На перший план виходить збереження наявних ресурсів, виживання, психологічне відновлення [2, с. 12].

Разом з тим не можна говорити про абсолютну відмову від ідеї батьківства. Навпаки, в окремих випадках війна стає каталізатором глибокого переосмислення цінностей, спонукає до формування нової етичної й життєвої парадигми. Деякі молоді люди сприймають бажання мати дитину як форму психологічного опору, як утвердження життя в умовах домінування смерті. Відчуття місії, потреба залишити по собі слід, передати любов у спадок – усе це стає своєрідним психоемоційним захистом і відповіддю на травму. Проте навіть за таких умов батьківство не є простим рішенням. Воно завжди вимагає психологічної опори, і саме її у воєнний час бракує найбільше.

Досвід війни формує нову молодь – з іншим баченням світу, іншими пріоритетами та способом ухвалення рішень. Репродуктивна поведінка в таких обставинах віддзеркалює складну боротьбу між біологічною програмою, культурною спадщиною та травматичним досвідом. Молоді люди, які ще кілька років тому бачили майбутнє як стабільну послідовність етапів – навчання, кар'єра, шлюб, діти – тепер дедалі частіше ставлять під сумнів саму можливість планування. Це породжує хронічну невизначеність, екзистенційне виснаження, зниження здатності до прийняття довгострокових рішень [3, с. 86].

В таких умовах психологічна готовність до батьківства трансформується з заздалегідь вибудованої структури у динамічний, адаптивний процес. Вона стає не стільки станом, скільки процесом постійного вибору, перегляду цінностей, внутрішнього пошуку відповідей на запитання, чи має сенс народжувати дитину у світ, де немає гарантій. Цей пошук супроводжується емоційним напруженням, підвищеним рівнем тривожності, а іноді й почуттям провини за те, що бажання мати дітей асоціюється з егоїзмом на тлі масових страждань.

При цьому не варто ігнорувати гендерні особливості. Дослідження демонструють, що жінки частіше зосереджуються на емоційній стороні майбутнього батьківства, відчуючи страх за безпеку дитини, сумніви щодо власної спроможності створити захищене середовище. Чоловіки ж, як правило, фокусуються на функціональності – можливості забезпечення, захисту, відповідальності. В обох випадках війна викликає сумніви щодо реалізації своїх функцій у повному обсязі, що породжує занижену самооцінку, відчуття внутрішнього конфлікту [1, с. 124].

Попри ці труднощі, психологічна готовність до батьківства може бути підтримана через доступ до психоемоційної підтримки, стабільні партнерські стосунки, позитивні моделі батьківства у найближчому оточенні. Важливо створювати простори, де молодь може вільно говорити про свої страхи, сумніви й бажання, не зустрічаючи осуду чи тиску. Саме такі середовища дозволяють знижувати рівень тривожності, відновлювати довіру до майбутнього і формувати усвідомлене ставлення до батьківства як до шляху, що є складним, але глибоко людським вибором. Таким чином, у контексті воєнної кризи психологічна готовність до батьківства не зникає, а набуває нової форми – гнучкої, нестійкої, але водночас глибокої. Вона потребує підтримки на всіх рівнях – від особистісного до державного, з урахуванням етичної складності цього вибору в умовах руйнації. Завдання сучасної психології – не лише дослідити ці процеси, а й сприяти формуванню середовища, в якому молодь зможе не боятися майбутнього, а отже – не боятися стати батьками.

Список використаних джерел

1. Магдисюк Л., Замелюк М., Безпарточна О., Борбич Н. Психологічна допомога дитині та сім'ї: практикум. навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 280 с.
2. Слюсар Л. І. Українська сім'я в умовах війни. Демографічні процеси. Київ, 2023. 18 с.
3. Федоренко Р. П. Психологічний аналіз подружніх взаємин на різних стадіях функціонування сім'ї: монографія. Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології, кафедра практичної психології та психодіагностики. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 332 с.